

**О‘ЗБЕКИСТОН ВА ХИТОЙНИНГ ИҚТИСОДИЙ БОРАСИДАГИ ҲАМКОРЛИК
АЛОҚАЛАРИ ТАРИХИГА ДОИР(1992–2025 ЙИЛЛАР)**

Wang ZiLu

Mirzo Ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston Milliy Universiteti

2-bosqich magistranti

wangzilu0418@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqola 1992-yildan buyon O‘zbekiston va Xitoy iqtisodiy hamkorligini tahlil qiladi. Aloqalar uch bosqichga: shakllanish (1992–2001), barqaror o‘shish (2002–2012) va "Bir makon, bir yo‘l" doirasidagi strategik chuqurlashuv (2013–2025) davrlariga bo‘lib o‘rganilgan. Tadqiqotda savdo ko‘lami, investitsiyalar, infratuzilma va energetika loyihalari ko‘rib chiqiladi. Xitoyning oddiy hamkoridan yirik strategik investorgacha bo‘lgan evolyutsiyasi hamda geosiyosiy omillarning ta‘siri rasmiy va ekspert ma‘lumotlari asosida ochib berilgan. Maqola ikki davlat o‘rtasidagi iqtisodiy transformatsiya jarayonlarini kompleks yoritishni maqsad qilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekiston, Xitoy, xalqaro munosabatlar, xalqaro hamkorlik, iqtidosiy hamkorlik

Ван Цзылу

магистрант 2-курса

Национальный университет Узбекистана имени Мирзо Улугбека

wangzilu0418@gmail.com

**ИСТОРИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ
УЗБЕКИСТАНОМ И КИТАЕМ (1992–2025 ГГ.)****АННОТАЦИЯ**

Данное исследование прослеживает эволюцию экономического сотрудничества между Узбекистаном и Китаем с 1992 года. На основе анализа торговли, инвестиций и инфраструктуры в рамках трех стратегических этапов, работа освещает переход Китая от статуса торгового партнера к роли основного инвестора. Также рассматриваются трансформация в рамках инициативы «Один пояс, один путь» и влияние геополитических факторов на двусторонние связи.

Ключевые слова: Узбекистан, Китай, Экономический, Шелковый путь.

Wang ZiLu

2st year postgraduate student

National University of Uzbekistan named after Mirzo Ulugbek
wangzilu0418@gmail.com

HISTORY OF ECONOMIC COOPERATION BETWEEN UZBEKISTAN AND CHINA (1992–2025)

ABSTRACT

This study traces the evolution of Uzbekistan-China economic cooperation since 1992. By analyzing trade, investment, and infrastructure across three strategic phases, it highlights China's shift from a trading partner to a primary investor. The research also examines the "Belt and Road" transformation and the influence of geopolitical factors on bilateral ties.

Key words: Uzbekistan, China, Economic, Silk Road.

KIRISH:

1991yil oxirida SSSR parchalanganidan so'ng, Markaziy Osiyoning aholi eng ko'p yashaydigan ichki davlati bo'lgan O'zbekiston iqtisodiy o'tish davrining og'ir bosimiga duch keldi. Avvalgi rejali iqtisodiy hamkorlik tizimi barbod bo'lgani sababli, O'zbekiston aholi turmush darajasini va sanoat ishlab chiqarishini saqlab qolish uchun zudlik bilan yangi savdo hamkorlarini topishga muhtoj edi. 1992-yil 2-yanvarda Xitoy O'zbekiston mustaqilligini birinchilardan bo'lib tan olgan davlat sifatida O'zbekiston bilan rasmiy diplomatik aloqalarni o'rnatdi. Ushbu davrda Xitoy-O'zbekiston savdo-iqtisodiy hamkorligi yaqqol "to'ldiruvchi" xususiyatga ega bo'lib, ya'ni Xitoyning arzon yengil sanoat mahsulotlari bilan O'zbekistonning boy qishloq xo'jaligi mahsulotlari va xomashyolari o'rtasida birlamchi ayirboshlash amalga oshirildi. 1992-yil mart oyida Birinchi Prezident Islom Karimov Xitoyga tashrif buyurdi va tomonlar o'zaro manfaatli munosabatlar tamoyillarini belgilovchi "Savdo-iqtisodiy hamkorlik to'g'risida bitim"ni imzoladilar¹. Bu bosqichdagi hamkorlik nafaqat iqtisodiy ehtiyoj, balki Xitoyning ahil qo'shnichilik siyosati mahsuli bo'lib, kelgusi o'ttiz yillik integratsiya uchun mustahkam siyosiy poydevor yaratdi.

O'zbekiston iqtisodiy islohotlarda "shok terapiyasi"dan voz kechib, Karimovning besh tamoyili asosida bosqichma-bosqich yo'lni tanladi. Barqarorlikka yo'naltirilgan ushbu strategiya Xitoy bilan aloqalarning mo'tadil o'sishini ta'minladi. 1994-yilda Li Penning tashrifi esa o'zaro savdo munosabatlarini tartibga solingan rasmiy bosqichga olib chiqdi. O'sha paytda ikki tomonlama savdo tarkibi nihoyatda nomutanosib bo'lib, O'zbekiston eksportining 90 foizdan ortig'ini paxta xomashyosi tashkil etgan, Xitoy

eksporti esa to‘qimachilik uskunalaridan tortib kundalik ehtiyoj mollari bo‘lgan keng ko‘lamli sohalarni qamrab olgan edi². "Paxtani iste‘mol mollariga ayirboshlash" modeli valyuta tanqisligi va mahsulot yetishmovchiligi muammolarini samarali hal etdi. Bu davrda Xitoyning kichik savdo kompaniyalari viloyatlarda dastlabki tarmoqlarni o‘rnatib, keyinchalik yirik davlat korxonalarining kirib kelishi uchun zamin yaratdi.

Dastlabki savdo aloqalarida kuzatilgan sifatning turlichaligi, hisob-kitoblardagi noqulayliklar va bojxona rasmiylashtiruvi samaradorligining pastligi kabi muammolarni hal qilish maqsadida, 1990-yillarning o‘rtalarida ikki davlat hukumatlari tomonidan "O‘zbekiston-Xitoy savdo-iqtisodiy hamkorlik bo‘yicha komissiyasi" tashkil etildi³. Bu mexanizm hamkorlikning tarqoq bozordan tizimli hukumatlararo boshqaruvga o‘tganini anglatdi. Komissiya doirasida energetika va metallurgiya sohasidagi hamkorlik muhokama qilina boshladi. Logistik va moliyaviy cheklovlar tufayli yirik loyihalar kam bo‘lsa-da, ushbu muloqotlar Xitoyga O‘zbekistonning mintaqaviy energetika va geosiyosiy markaz sifatidagi muhimligini ko‘rsatib berdi.

1997-yildagi Osiyo moliyaviy inqirozidan so‘ng, O‘zbekiston eksport bozorlarini diversifikatsiya qilish muhimligini yanada chuqur anglab yetdi va Rossiyaga bo‘lgan bir tomonlama bog‘liqlikdan xalos bo‘lishga harakat qila boshladi. Bu vaqtda AQSH va Yevropa O‘zbekistonga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar (FDI) hajmini oshira boshladi, ular asosan oltin qazib olish va avtomobilsozlikka (masalan, "Daewoo" qo‘shma loyihasi) yo‘naltirildi, bu esa obyektiv ravishda Xitoy korxonalarini uchun raqobat bosimini yuzaga keltirdi⁴. Xitoy ushbu davrda kichik yordam va imtiyozli kreditlar orqali O‘zbekistonning aloqa (ZTE, Huawei) hamda qishloq xo‘jaligi sohasini modernizatsiya qilishni boshladi. Bu model mintaqada ijobiy ishbilarmonlik obro‘sinini shakllantirdi. 1999-yildan so‘ng xavfsizlik sohasidagi hamkorlik iqtisodiy aloqalarni yanada mustahkamlab, 2001-yilda SHHTning tashkil etilishi va energetika savdosi jadallashishi uchun zamin yaratdi.

2001-yilda SHHTning tashkil etilishi va 2002-yilda uning Xartiyasi imzolanishi O‘zbekiston va Xitoy iqtisodiy aloqalari uchun mustahkam institutsional asos yaratdi. Bu xavfsizlik bilan birga, o‘zaro savdo va investitsiyalarni rivojlantirish masalasini strategik darajaga ko‘tardi. O‘zbekiston uchun ushbu davrdagi iqtisodiyotning asosiy vazifasi "dengizga chiqish imkoniyati bo‘lmagan yopiq mamlakat" (landlocked) bo‘lish natijasida yuzaga keladigan transport xarajatlari muammosini yumshatishdan iborat edi. SHHTning mintaqaviy iqtisodiy doirasi orqali ikki davlat avtomobil va temir yo‘llarining o‘zaro bog‘liqligi imkoniyatlarini muhokama qila boshladilar⁶. 2004-yilda imzolangan "Qo‘shma deklaratsiya" ikki davlat munosabatlarini o‘zaro ishonchga

asoslangan yuqori bosqichga olib chiqdi. Xitoy tomonidan ajratilgan eksport kreditlari va beg'araz yordamlar O'zbekiston telekommunikatsiya tizimini modernizatsiya qilish hamda qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalashga xizmat qildi.

G'arbiy kuzatuvchilar nuqtayi nazaridan, bunday qo'shimcha shartlarsiz taqdim etilgan iqtisodiy yordam o'sha paytda Markaziy Osiyoda Rossiya va AQSh ta'sirini muvozanatlashning muhim vositasi bo'lib xizmat qildi⁷.

Bu davrning eng muhim voqeasi "Xitoy – Markaziy Osiyo" gaz quvurining barpo etilishi bo'ldi. 2007-yilda tomonlar ushbu loyihani qurish va undan foydalanish bo'yicha strategik bitimni imzoladilar⁸. Mazkur quvurning A, B va C liniyalari O'zbekiston hududidan o'tgan bo'lib, ularning umumiy uzunligi 500 kilometr dan oshadi. 2009-yilda quvur orqali ilk gaz uzatila boshlandi, bu esa nafaqat O'zbekistonning energiya eksporti yo'nalishlarini diversifikatsiya qilishiga, balki tranzit to'lovlari hamda tabiiy gaz savdosi orqali qimmatli valyuta tushumlariga ega bo'lishiga xizmat qildi. Ushbu loyiha an'anaviy geosiyosatdagi "yagona yo'nalish" cheklovlarini parchalab, O'zbekistonga iqtisodiy jihatdan misli ko'rilmagan mustaqillik berdi⁹.

2002–2012-yillar oralig'ida o'zaro tovar ayirboshlash hajmi 200 million dollardan kam bo'lgan ko'rsatkichdan qariyb 3 milliard dollargacha ko'tarildi. Energetikadan tashqari, ikki davlat yengil sanoat va yuqori texnologiyalar sohasida texnik hamkorlik qilishga kirishdilar. 2009-yilda ZTE va "O'zbektelekom" o'rtasida keng polosali tarmoqni kengaytirish bo'yicha imzolangan bitim bunga yaqqol misoldir.¹⁰ O'sha davrdagi vaziyatda, Yevropa va Amerikaning telekommunikatsiya gigantlari O'zbekistonning to'lov qobiliyati hamda valyuta ayirboshlashdagi cheklovlari sababli ikkilanib turgan bir paytda, Xitoy korxonalari Xitoy Davlat taraqqiyot banki tomonidan taqdim etilgan past foizli kreditlar orqali O'zbekistonga davrlararo aloqa tizimini yangilashda muvaffaqiyatli yordam berdi.

Shu bilan birga, O'zbekistonning paxta va foydali qazilmalari Xitoyga muntazam ravishda yetkazib berila boshlandi, Xitoyning maishiy texnikalari hamda avtomobil ehtiyot qismlari esa Toshkent bozorlaridagi qimmatbaho Yevropa tovarlarining o'rnini egallay boshladi. Garchi o'sha vaqtda O'zbekiston tomonida savdo defitsiti sezila boshlagan bo'lsa-da, hukumat xavflarni kamaytirish maqsadida Xitoyning to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarini (FDI) qayta ishlash sanoatiga jalb qilish strategiyasini qo'lladi. Bu strategiya keyinchalik o'zining naqadar uzoqni ko'zlaganini isbotladi¹¹.

Ushbu bosqichda g'arbiy olimlar O'zbekiston-Xitoy hamkorligiga nisbatan ko'proq ehtiyotkorona, hatto tanqidiy yondashib, Xitoy o'zining "energiyaga bo'lgan ehtiyoji" orqali geosiyosiy kengayishni amalga oshirmoqda, degan fikrlarni ilgari

surdilar. AQSh tahliliy markazlari yirik infratuzilmaviy kreditlar O‘zbekistonning moliyaviy qaramligiga olib kelishi mumkinligini tez-tez ta’kidlab o‘tdilar¹². Biroq, Rossiya nuqtayi nazari birmuncha murakkabroq edi: Rossiya Xitoyning ushbu mintaqadagi an’anaviy manfaatlarini siqib chiqarishidan xavotirda bo‘lsa-da, SHHT doirasida O‘zbekiston-Xitoy iqtisodiy hamkorligini Afg‘oniston urushidan keyin AQShning Markaziy Osiyoga kirib kelishiga qarshi turuvchi muvozanatlashtiruvchi kuch sifatida ko‘rishga moyil edi¹³. O‘zbekistonning o‘z nuqtayi nazaridan qaraganda, ushbu davrdagi Xitoy bilan hamkorlik mamlakatning “mustaqil iqtisodiy siyosati”ni amalga oshirishda o‘ziga xos asos vazifasini o‘tadi. Birinchi Prezident Islom Karimov ta’kidlaganidek, Xitoy bilan hamkorlik hech qanday siyosiy shartlar qo‘yilmasligini nazarda tutar edi va bu 2005-yildagi Andijon voqealaridan so‘ng G‘arb davlatlari O‘zbekistonga nisbatan sanksiyalar joriy etgan sharoitda, ayniqsa, qadrlı bo‘lib ko‘rindi.

"Bir makon, bir yo‘l" (BRI) tashabbusining ulkan konsepsiyasi doirasida 2013-yildan 2021-yilgacha bo‘lgan davr nafaqat O‘zbekiston va Xitoy o‘rtasidagi savdo-iqtisodiy hamkorlikning "portlash davri", balki O‘zbekistonning "quruqlik ichidagi mamlakat"dan (landlocked) "quruqlik orqali bog‘langan mamlakat"ga (land-linked) aylanishidagi muhim strategik imkoniyatlar davri bo‘ldi. 2013-yil sentabr oyida Xitoy Xalq Respublikasi Raisi Si Szinpin O‘zbekistonga tashrifi davomida "Ipak yo‘li iqtisodiy kamari"ni birgalikda barpo etish g‘oyasini rasman ilgari surdi. Ushbu tashabbus O‘zbekiston tomonining milliy iqtisodiyotni yuksaltirish va tashqi ochiqlikni kengaytirish borasidagi dolzarb ehtiyojlariga to‘liq mos keldi. Tarixiy mantiq nuqtayi nazaridan, ushbu davrdagi hamkorlik endilikda an’anaviy tovar ayirboshlash bilan cheklanib qolmay, infratuzilmaviy bog‘liqlik, ishlab chiqarish quvvatlari bo‘yicha hamkorlik hamda energiya yetkazib berish zanjiri xavfsizligiga asoslangan chuqur integratsiya bosqichiga o‘tdi¹⁴.

Infratuzilmaviy "qattiq bog‘liqlik" (hard connectivity) ushbu davrning eng sezilarli yutug‘i bo‘ldi. Ular orasida eng muhim voqea sifatida 2016-yilda qurib bitkazilgan "Angren-Pop" temir yo‘l tunneli (Qamchiq tunneli)ni ko‘rsatish mumkin. Umumiy uzunligi 19,2 kilometr bo‘lgan ushbu tunnel "China Railway Tunnel Group" tomonidan bunyod etilgan bo‘lib, "Markaziy Osiyodagi eng uzun tunnel" degan nomga sazovor bo‘ldi¹⁵. Mazkur loyihaning yakunlanishi nafaqat O‘zbekiston ichki transport tizimini butunlay o‘zgartirdi, balki kelajakdagi "Xitoy-Qirg‘iziston-O‘zbekiston" temir yo‘lining qurilishi uchun texnik va ishonch poydevorini yaratdi.

Ishlab chiqarish quvvatlari bo‘yicha hamkorlik sohasida O‘zbekiston va Xitoy tomonlari ushbu davrda “resurslarni tayyor mahsulotga ayirboshlash” kabi quyi

darajadagi sikldan chiqib, sanoat zonalarini tashkil etish va klasterlashtirish yoʻnalishida rivojlana boshladilar. Sirdaryo viloyatida joylashgan “Peng Sheng” sanoat parki buning yorqin namunasi; u Xitoy xususiy korxonalari tomonidan Oʻzbekistonda investitsiya kiritilgan ilk davlat darajasidagi xorijiy savdo-iqtisodiy hamkorlik zonasi hisoblanadi. Kafellar, charm mahsulotlari, poyabzal va mobil telefonlarni yigʻish liniyalarini yoʻlga qoʻyish orqali Xitoy korxonalari nafaqat ilgʻor ishlab chiqarish texnologiyalarini olib kirdilar, balki mahalliy aholi uchun minglab ish oʻrinlarini yaratdilar hamda “Oʻzbekistonda ishlab chiqarilgan” yorligʻi ostidagi mahsulotlar bilan import oʻrnini bosuvchi eksport salohiyatini amalga oshirdilar¹⁶. Bunday chuqur sanoat integratsiyasi Oʻzbekiston-Xitoy iqtisodiy munosabatlariga turli xavf-xatarlarga qarshi yuqori chidamlilik qobiliyatini berdi, bu esa keyinchalik global makroiqtisodiy tebranishlar sharoitida ham barqaror oʻsishni saqlab qolish imkonini yaratdi.

Energetika sohasidagi hamkorlik 2013–2021-yillar oraligʻida “energiya yetkazib berish” bosqichidan “energetika xavfsizligi va qayta ishlash” darajasiga koʻtarildi. 2014-yilda “Xitoy – Markaziy Osiyo” gaz quvurining C liniyasi ishga tushirilishi Oʻzbekistonning mintaqaviy energetika xabi sifatidagi maqomini sezilarli darajada mustahkamladi¹⁷. Shu bilan birga, Xitoy korxonalari Oʻzbekiston hududidagi energiyani chuqur qayta ishlash loyihalarida, xususan, “Navoiyazot” aksiyadorlik jamiyatini modernizatsiya qilish loyihalarida faol ishtirok eta boshladilar. Xitoyning kimyoviy texnologiyalari joriy etilishi natijasida Oʻzbekiston oʻzining boy tabiiy gaz resurslarini yuqori qoʻshilgan qiymatga ega boʻlgan mineral oʻgʻitlar va kimyoviy mahsulotlarga aylantirish imkoniyatiga ega boʻldi. Strategik nuqtayi nazardan qaraganda, ushbu hamkorlik Oʻzbekistonning “xomashyo eksport qiluvchi mamlakat”dan “sanoat mahsulotlarini qayta ishlovchi mamlakat”ga aylanishiga yordam berdi, bu esa Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Yangi Oʻzbekiston” strategiyasining asosiy maqsadlariga toʻla mos keladi.

Shuni taʼkidlash joizki, ushbu davrdagi savdo-iqtisodiy hamkorlik Gʻarb tahliliy markazlari tomonidan ilgari surilgan “qarz tuzogʻi” va “haddan tashqari bogʻliqlik” kabi shubhalarga ham duch keldi. Masalan, Jahon banki va baʼzi Yevropa hamda Amerika tadqiqot institutlari 2018-yildan soʻng Oʻzbekiston tashqi qarzining tarkibidagi Xitoy kreditlari ulushini diqqat bilan kuzata boshladilar¹⁸. Biroq, maʼlumotlarning xolisona tahlili shuni koʻrsatadiki, Oʻzbekistonning Xitoy oldidagi qarzlari asosan isteʼmol xarajatlariga emas, balki mamlakatning iqtisodiy salohiyatini oshiruvchi samarali ishlab chiqarish va infratuzilma loyihalariga yoʻnaltirilgan. Oʻzbekiston hukumati moliyalashtirish kanallarini diversifikatsiya qilish va loyihalarni

qat'iy auditdan o'tkazish orqali xalqaro hamjamiyatning xavotirlariga samarali javob berdi. Ushbu muzokaralar va o'zaro ta'sir jarayonlari, aslida, Xitoy tomonini ham 2019-yilgi "Ikkinchi Bir makon, bir yo'l forumi"dan so'ng loyihalarning ekologik tozaligi, shaffofligi va barqarorligiga ko'proq e'tibor qaratishga undadi.

Ushbu bosqichni sarhisob qiladigan bo'lsak, 2013–2021-yillar O'zbekiston va Xitoy iqtisodiy munosabatlarida miqdoriy o'zgarishlardan sifat bosqichiga o'tish davri bo'ldi. "Bir makon, bir yo'l" tashabbusi rahbarligida ikki davlat yirik infratuzilmani "skelet", sanoat parklarini "et va qon", energetika quvurlarini esa "tomir" sifatida birlashtirgan murakkab iqtisodiy ekotizimni muvaffaqiyatli barpo etdilar. Hamkorlikning ushbu modeli nafaqat O'zbekistonga juda zarur bo'lgan sarmoya va texnologiyalarni olib keldi, balki Xitoy korxonalarini uchun Markaziy Osiyo bozorini o'zlashtirishda barqaror strategik tayanch bazasini yaratib berdi¹⁹. Ushbu davrda qo'yilgan mustahkam poydevor 2022-yildan keyin O'zbekiston-Xitoy munosabatlarining "har qanday ob-havoda strategik sheriklik" darajasiga ko'tarilishini tarixiy zaruriyat sifatida belgilab berdi.

2022-yildan 2025-yilgacha bo'lgan davr O'zbekiston va Xitoy iqtisodiy hamkorligining "yangi davrdagi har qanday ob-havoga chidamli har tomonlama strategik sheriklik" munosabatlari bosqichiga kirganidan dalolat beradi. Ushbu davrning o'ziga xos xususiyati an'anaviy energetika va infratuzilma qurilishidan "yashil" transformatsiya, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish hamda mintaqaviy o'zaro bog'liqlikning "yuqori sifatli" chuqur integratsiyasiga o'tishidir²⁰. 2023-yilgi "Xitoy – Markaziy Osiyo" sammitidan so'ng, o'zaro iqtisodiy aloqalar oddiy savdodan ishlab chiqarish zanjirlarining integratsiyasiga o'tdi. Bu O'zbekistonni mintaqaviy logistika xabiga aylantirishga xizmat qilmoqda. Xitoy investitsiyalari tarkibi ham tubdan o'zgarib, resurs yo'nalishidan yuqori texnologiyalar va kambag'allikni qisqartirish tajribasini mahalliyashtirishga yo'naltirildi.

Muayyan sanoat sohasida elektromobillar (EV) ishlab chiqarishni mahalliyashtirish yuqori sifatli hamkorlikning "flagman loyihasiga" aylandi. 2024-yilda "BYD" kompaniyasi hamda "O'zavtosanoat" (UzAuto) o'rtasida Jizzax viloyatida rasman ishga tushirilgan qo'shma korxonada nafaqat Xitoy texnologiyalarining xorijga chiqishi bo'yicha namuna, balki O'zbekiston sanoatini modernizatsiya qilishning muhim ramzi bo'ldi²¹. Bu loyiha minglab ish o'rinlari yaratish bilan birga, to'liq elektromobil ekotizimini shakllantirib, O'zbekistonning "yashil iqtisodiyot"ga o'tishini jadallashtirdi. Hamkorlikning ushbu modeli oddiy importdan voz kechib, "Xitoy texnologiyasi + O'zbekiston ishlab chiqarishi" tamoyili asosidagi strategik uyg'unlikni ta'minladi.

“Yashil” energetika sohasidagi hamkorlik ushbu davrning yana bir muhim ustuniga aylandi. O‘zbekistonning tobora ortib borayotgan energiya ehtiyojini qondirish va karbonat angidrid chiqindilarini kamaytirish maqsadida Xitoyning “China Energy Engineering Corporation” (CEEC) va “LONGi Green Energy Technology” kabi yirik korxonalari Buxoro, Qashqadaryo va boshqa viloyatlarda yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari loyihalarini amalga oshirdilar²². Mazkur loyihalar O‘zbekistonni mintaqada “yashil” taraqqiyot yetakchisiga aylantirdi. Xitoyning fotovoltaik yechimlari an’anaviy gazga qaramlikni kamaytirib, energetik mustaqillikni mustahkamlamoqda. “Qora energetika”dan “yashil”ga o‘tishdagi ushbu sakrash ikki davlat iqtisodiy aloqalari miqdor ko‘rsatkichlaridan sifat bosqichiga ko‘tarilganini anglatadi.

Infratuzilmaviy o‘zaro bog‘liqlik 2024-yilda tarixiy yutuqqa erishdi — Xitoy-Qirg‘iziston-O‘zbekiston (CKU) temir yo‘li qurilishi bo‘yicha uch tomonlama hukumatlararo bitim rasman imzolandi²³. 2025-yil va kelgusi yillarning asosiy loyihasi bo‘lgan ushbu temir yo‘l Xitoyni Yaqin Sharq va Yevropa bilan bog‘lovchi eng qisqa yo‘lakka aylanadi. Bu O‘zbekistonni "ikki karra quruqlik ichidagi mamlakat" cheklovidan xalos etib, eksport xarajatlarini kamaytiradi va raqobatbardoshlikni oshiradi. G‘arb tahlilchilari mazkur "hayot yo‘li"ni "Bir makon, bir yo‘l" tashabbusining Markaziy Osiyo geosiyosiy tuzilmasiga qo‘shgan eng inqilobiy hissasi sifatida e’tirof etmoqdalar.

Shuningdek, "Raqamli Ipak yo‘li" va kambag‘allikni qisqartirish sohasidagi hamkorlik ushbu davrning muhim yo‘nalishlariga aylandi. O‘zbekiston rasmiy doiralari Xitoyning kambag‘allikni qisqartirish borasidagi tajribasi "Yangi O‘zbekiston" qurilishida yuqori amaliy ahamiyatga ega ekanligini bir necha bor ta’kidlab o‘tdi²⁴. 2022-yildan so‘ng elektron tijorat va zamonaviy agrotexnologiyalar sohasidagi hamkorlik bevosita qishloq hududlarigacha yoyildi. Davlat strategiyasining ijtimoiy loyihalar bilan uyg‘unlashuvi yaxlit iqtisodiy tarmoqni shakllantirdi. 2025-yilga borib, O‘zbekiston va Xitoy munosabatlari nafaqat miqdoran o‘sadi, balki ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmaviy to‘ldirish xususiyatiga ega bo‘ladi. Bu esa kelgusi o‘n yilliklar uchun mintaqaviy barqarorlik va taraqqiyot poydevorini yaratadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonning 1992-yilgi mustaqillikdan keyingi Xitoy bilan iqtisodiy hamkorligi dastlabki chegaradosh savdo-sotiqdagi o‘zaro to‘ldirish bosqichidan bugungi kunda har tomonlama va chuqur strategik integratsiyalashuv darajasiga ko‘tarildi. Munosabatlarning sifat o‘zgarishi O‘zbekistonning "Sharqqa nazar" strategiyasi va Xitoyning "Bir makon, bir yo‘l" tashabbusi uyg‘unligi

natijasidir. Hamkorlik resurs yoʻnalishidan texnologik va ishlab chiqarish bosqichiga oʻtdi; Jizzaxdagi BYD zavodi bunga yaqqol misoldir. Bu shunchaki ishlab chiqarish emas, balki Xitoyning "yashil" avtosanoat zanjiri Markaziy Osiyo markaziga koʻchirilishidir. Mazkur jarayon Oʻzbekiston sanoatlashuvini bevosita jadallashtirdi. Ошибка! Источник ссылки не найден. Ushbu hamkorlik modelining muvaffaqiyati Xitoy investitsiyalarining Oʻzbekiston iqtisodiyotidagi eng nozik nuqta — geografik "tuyiqlik"ni bartaraf etishga yoʻnaltirilganligidadir. Xitoy-Qirgʻiziston-Oʻzbekiston temir yoʻli loyihasining rasman boshlanishi ikki tomonlama iqtisodiy aloqalarning tekislikdagi tovar ayirboshlashdan hajmli transport tarmoqlarini qayta qurish darajasiga koʻtarilganidan dalolat beradi. Bu Oʻzbekistonni Xitoy va Yevropa savdosini bogʻlovchi yangi xabga aylantiradi. Shu bilan birga, global iqlim oʻzgarishlariga qarshi kurash sharoitida, Xitoy tomonidan Navoiy va Samarqandda barpo etilayotgan yirik quyosh va shamol elektr stansiyalari Oʻzbekistonning 2030-yilgacha boʻlgan energetika tuzilmasini transformatsiya qilish strategiyasiga oʻrni bosib boʻlmas "yashil" kuch bagʻishlamoqda. Xalqaro hamjamiyat tomonidan berilgan xolisona baholarga koʻra, AQSh va Yevropa akademik doiralari vaqti-vaqti bilan mintaqaviy iqtisodiy bogʻliqlik boʻyicha xavotir bildirda-da, Oʻzbekiston suveren davlat sifatida koʻp qirrali tashqi iqtisodiy siyosati orqali Xitoy kapitali va texnologiyalaridan foydalanib, milliy iqtisodiyotining sakrash darajasidagi oʻsishiga erishdi. "Maslahatlashuv, birgalikda qurish va baham koʻrish" tamoyillariga asoslangan ushbu sheriklik zamonaviy xalqaro munosabatlarda "Janub-Janub" hamkorligining yorqin namunasiga aylandi. Kelajakka nazar tashlaydigan boʻlsak, "Raqamli Ipak yoʻli"ning kengayishi bilan Oʻzbekiston-Xitoy iqtisodiy hamkorligi anʼanaviy chegaralardan chiqib, transchegaraviy elektron tijorat, 5G aloqa tizimi va sunʼiy intellekt sohalarida yangi oʻsish nuqtalarini kashf etadi.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Xitoy Xalq Respublikasining Oʻzbekiston Respublikasidagi elchixonasi huzuridagi Savdo-iqtisodiy masalalar boʻyicha maslahatxonasi. (2002). "Oʻzbekiston va Xitoy oʻrtasidagi savdo-iqtisodiy munosabatlarning umumiy tavsifi". [Elektron resurs]. <http://uz.mofcom.gov.cn/article/zxhz/hzgk/200212/20021200057288.shtml>.
2. Каримов, И. А. (1995). Узбекистан: свой путь обновления и прогресса. Ташкент: "Узбекистон". pp. 45-58.
3. Asian Development Bank (ADB). (1998). Economic Report on Uzbekistan. Manila: ADB Publishing. pp. 12-15. [online] Available at: <https://www.adb.org/publications/uzbekistan-economic-report>.
4. Spechler, M. C. (2000). "Uzbekistan: The Neglected Reformer." Central Asian

Survey, 19(3-4), pp. 403-435.

5. Gleason, G. (2001). "Interstate Cooperation in Central Asia from the CIS to the SCO." *Eurasian Geography and Economics*, 42(7), pp. 477-495.
6. Sun Chjuanji. (2005). "Shanxay hamkorlik tashkiloti va Markaziy Osiyo mintaqasidagi iqtisodiy hamkorlik." *Rossiya, Markaziy Osiyo va Sharqiy Yevropa tadqiqotlari jurnali*, 2-son.
7. International Crisis Group. (2007). *Central Asia's Energy Resources: Everywhere and Nowhere*. [Online] Available at: <https://www.crisisgroup.org/europe-central-asia/central-asia/central-asias-energy-resources-everywhere-and-nowhere>.
8. Xitoy Xalq Respublikasi Tijorat vazirligi. (2007). "Neft va gaz sohasida hamkorlikni amalga oshirish to'g'risidagi O'zbekiston-Xitoy bitimi". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <http://www.mofcom.gov.cn>.
9. Lanteigne, M. (2010). "The Developmental State and Central Asia: China's Role in Uzbekistan's Energy Sector." *Europe-Asia Studies*, 62(10).
10. UzDaily. (2009). "ZTE and Uzbektelecom sign agreement on broadband development." [Online] Available at: <https://www.uzdaily.uz/en/post/6145>.
11. National Statistics Committee of Uzbekistan. (2012). *External Economic Relations of the Republic of Uzbekistan: 2002-2012 Review*. Tashkent.
12. Olcott, M. B. (2005). *Central Asia's Second Chance*. Carnegie Endowment for International Peace.
13. Лукин А. В. (2007). "Шанхайская организация сотрудничества: проблемы формирования новой реальности." *Вестник МГИМО Университета*.
14. Xitoy Xalq Respublikasining O'zbekiston Respublikasidagi elchixonasi huzuridagi Savdo-iqtisodiy masalalar bo'yicha maslahatxonasi.(2014). "2013-yilda O'zbekiston va Xitoy o'rtasidagi savdo-iqtisodiy hamkorlikning umumiy sharhi". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <http://uz.mofcom.gov.cn/article/jmxw/201401/20140100465225.shtml>.
15. "Sinxua" axborot agentligi. (2016). "Markaziy Osiyodagi eng uzun tunnel – 'Angren-Pop' temir yo'l tunneli foydalanishga topshirildi". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: http://www.xinhuanet.com/world/2016-06/23/c_1119095624.htm.
16. National Bank of Uzbekistan (NBU). (2018). *Investment Potential of the Syrdarya Region and Chinese Industrial Clusters*. Tashkent: NBU Press.
17. CNPC (China National Petroleum Corporation). (2020). *Annual Report on Central Asia Gas Pipeline Operations 2013-2019*. <https://www.cnpc.com.cn/en/>.
18. World Bank Group. (2019). *Uzbekistan: Toward a New Economy*. Country Economic Memorandum. Washington, DC: World Bank.

<https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/32128>.

19. Dadabaev, T. (2021). "Deciphering Uzbekistan's Development Strategy and China's Belt and Road Initiative." *The Pacific Review*, 34(3), pp. 451-478. <https://doi.org/10.1080/09512748.2019.1685002>.

20. Xitoy Xalq Respublikasi Tashqi ishlar vazirligi. (2024). "Yangi davrda har qanday ob-havoga chidamli har tomonlama strategik sheriklik munosabatlarini o'rnatish to'g'risida O'zbekiston va Xitoyning qo'shma bayonoti". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://www.mfa.gov.cn/>.

21. "Gazeta.uz" axborot nashri. (2024). "BYD va UzAuto Jizzaxda elektromobillar ishlab chiqarishni boshladi". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://www.gazeta.uz/en/2024/06/27/byd/>.

22. O'zbekiston Respublikasi Energetika vazirligi. (2023). "Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirishda Xitoy bilan strategik sheriklik". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://minenergo.uz/en>.

23. Railway Gazette International. (2024). "Agreement signed for construction of China – Kyrgyzstan – Uzbekistan railway." <https://www.railwaygazette.com/>.

24. World Bank Group. (2023). "Uzbekistan's Poverty Reduction Strategy: Learning from the Chinese Experience." <https://www.worldbank.org/en/country/uzbekistan>.

25. "Podrobno.uz" axborot agentligi. (2024). "BYD O'zbekistonning Jizzax viloyatida elektromobillar ishlab chiqarishni boshladi". [Elektron resurs]. Kirish rejimi: <https://podrobno.uz/cat/economic/v-dzhizake-nachalas-sborka-elektromobiley-byd/>.